

ŘÍZENÍ CHOVÁNÍ VE TŘÍDĚ

Proč a jak řídit chování ve třídě?

- Skupina potřebuje vůdce – buď učitel, nebo někdo z žáků
- Učitel dává hodině strukturu (x nestrukturovaný čas o přestávkách)
- Nezbytné je povědomí o kulturních normách komunity
- Ani příliš autoritativní přístup, ani přílišné zaměření na školní výkon
- Důležitý je vztah učitel-žáci

Základní strategie práce ve třídě s žáky s problémy v chování

- Dobrá znalost vyučovaného předmětu
- Vysoká očekávání (víra v žáky)
- Zajímavá výuka – metody, zapojení všech žáků, zajímavost témat
- Zajištění vzdělávacích potřeb všem žákům
- Pozornost žákům s problémovým chováním věnovat cíleně při dobrém chování
- Chovat se tak, jak to od žáků očekáváme

Žáci s problémy v chování = Provokující žáci

- Zkouší hranice
 - Boj o moc - učitelé jsou často cílem, ale nemusí být příčinou (jsou spouštěčem, ale není v tom „nic osobního“)
 - Nezájem o výuku - žáci pochází z různého prostředí ((ne)podporující vzdělání, citově (ne)podnětné)
 - Různý stupeň osvojení sociálních dovedností
- ⇒ Vliv na jejich chování (pocity hněvu, bolesti, frustrace, touha po pomstě)
- ⇒ Nenaucené chování, nedoučené chování, špatně naučené chování

Příčiny „provokace“

- Nedostatek porozumění
- Pocit nespravedlnosti
- Potřeba odventilovat vztek, frustraci či bezmoc
- Boj o moc

Prevence

- **Předcházet konfliktu**
- **Mapovat provokující chování** (co?, kdo?, jak? – záznam může pomoci problém řešit)
- **Plánovat dopředu své reakce** (ty nepromyšlené jsou často instinktivní, emotivní, pod vlivem stresu a žákovy provokace ještě posílí)
- **Oceňovat správné chování** (nevšímat si pouze toho negativního)
- **Nesnižovat nároky učiva** (mylné je domnívat se, že dostanou-li žáci snazší úkoly, budou se chovat dobře; naopak očekávat, že zvládnou víc, a víc jim „nakládat“, diferencovat cíle podle možností)
- **Oslovit odborníka**

Čtyři základní strategie práce s incidentem

a) aktuálně při konfliktu ve třídě

1. **„Není to vždy osobní“ – vyhnout se personalizaci** (zůstat v klidu, vychladnout, situaci promyslet – zda nevyžaduje vyšší stupeň intervence)
2. **Izolovat provokujícího žáka** (provokace je často iniciovaná jednotlivcem, skupina přihlíží a podporuje)
 - Nepřipustit „divadlo“ tj. zabavit obecenstvo (ostatní mohou pokračovat v učení)
 - Změnit činnost (odvést pozornost od nevhodného chování)
 - Nevyzdvihoval negativní chování (zbytečně na ně neupozorňovat; může zamezit jeho prohloubení)
 - Odložit (Říct: „To, co řekl/udělal, není vhodné, nelíbí se mně, promluvíme si o tom později, (přesně vymezit, kdy si to řekneme - přijď za mnou v 1 hodinu do kabinetu, sborovny) teď pokračujeme ve výuce)

Čtyři základní strategie práce s incidentem

b) následně při pohovoru s žákem, studentem

4. Naslouchat, verbalizovat

Preferovat otázky Co, jak, popiš – orientují pozornost na situaci ABC

„Jak ses cítil?“ než „Co se stalo?“;

(Otázky proč? Minimálně – odvádí pozornost k obhajobě, snižují odpovědnost za incident v myšlenkových procesech žáka)

5. Odůvodnit rozhodnutí o dalším řešení, následku (aby bylo pro žáky srozumitelné, co z něj plyne)

- účinné je žáka zapojit – navrhní, jak bys mohl daný incident napravit?
- Dohoda o řešení – ústní, písemná
- Reflexe – následně je nezbytné vyhodnotit dohodu a úspěšnost řešení

Doplňující strategie

- **Pozor na nebezpečí „škatulkování“** (žák se pak „nálepky“ nezbaví)
- **Žáci s PCH u některých učitelů „nezlobí“** (vhodné zjistit, co pro to daní učitelé dělají)
- **Vytěžit z „negativního“** (žákových negativních projevů může být využito pozitivně, pokud se např. přeznačkují)
- **Možnost IVP** (je zde zahrnuto i chování)
- **Pojmenování pocitů žáka** (myslet však na soukromí – ne o všech pocitech se hovoří snadno; žáci se pak mohou o svých pocitech sami rozhovořit)

Kontakt s rodiči

- Rodiče jsou klíčoví pro efekt práce s žáky s PECH
- Podpora rodičovské autority, respekt k jejich problémům i slabostem – posiluje autoritu učitele
- Informovat rodiče o úspěchu a dobrém chování
- Akceptovat rodiče jako spolutvůrce změny v chování žáka – máme společná zájem, radíme se spolu
- **Znát zázemí žáka** (kulturuní, jazykové, ekonomické, ... - to má rovněž vliv na jeho chování)

Opora uvnitř školy

- **Školní řád** (pravidla chování by měla být tvořena za asistence učitelů i žáků)
- **„Krizový plán“** (v případě selhání nutná revize teorie i praxe)
- **Konzultace s kolegy** (mají podobné zkušenosti, mohou doporučit řešení problémů)
- **Formální i neformální konzultace** (např. supervize)

Pochopení chování

- **Vliv různých faktorů** (2 žáci ze stejně nepodnětného prostředí: 1 prospívá, druhý ne)
- **Pozor na „psychologizování“** (porozumět příčinám chování, ale s mírou – nebýt zbytečně fascinován možnostmi vše psychologicky objasnit)
- **Faktory ovlivňující naše chování:**
 - Biologické (např. ADHD)
 - Psychologické
 - Sociální (vliv společnosti)
 - Náboženské, kulturní

Psychologické faktory

- **Behaviorální pohled** (PCH = naučené špatné reakce na dané stimuly; kontrakt se žáky)
 - systém odměn na podporu vhodného chování
- **Kognitivně-behaviorální pohled** (ke změně chování nutno změnit proces myšlení)
 - rozebírat se žáky zpětně situace a chování, které by bylo vhodné
- **Ekosystemický pohled** (vše vychází z interakce)
 - změna interakce učitel-žáci
- **Psychodynamický pohled** (PCH = konflikt mezi složkami nevědomí; v praxi málo využitelný)

Požadavky na kompetence učitele

- **Přirozená autorita** (není o hlasitosti, ale o sebevědomí, organizaci práce, upřímnosti k žákům, zaujatosti k výuce, znát sebe sama, „zvládat se“)
 - Začátek hodiny,
 - Organizace výuky a učení – jasné pokyny – rozumí, reagují všichni?
 - Tempo práce, ukončování činností, střídání činností, práce pro všechny žáky – diferenciaci
 - Hluchá místa - zaváhání dává prostor „lumpárnám“ - žáci se zabaví jinak; „Kdo zaváhá, je ztracen.“ Pozor na frontální výuku.
 - Konec hodiny (shrnutí, reflexe, kontrola nad situací, příprava na další činnost)
- **Odbornost** (být schopen zodpovědět dotazy žáků, naučit také žáky odpovědi hledat; být schopen zjistit, **proč** žák neovládá učivo)
- **Zaujetí výukou** – radost z práce s žáky (žáci poznají neupřímnost)
- **Kurikulum** (modifikovat žákům s PCH obsah učiva – nikoli jen usnadnit; smysluplnost!!; potřeba žáků zažít úspěch: „Žáci, kteří se vnímají jako úspěšní studenti, jsou známkou dobře řízené třídy.“)
- **Schopnost zaujmout** (zapojit žáky aktivně do výuky)
 - Zaujmout hned na začátku (pohotovost, jasný sled činností – zdůrazní význam hodiny (teď je čas na učení))
 - Důležitá je i „rutina“ (předvídatelnost, řád hodiny) – přesto flexibilní
 - Význam prostředí (např. pomalované lavice, ...)
 - Zobrazovat výsledky práce žáků ve třídě (tabulka, ...)

Čtyři základní strategie zamezení vývoji problémového chování při výuce

- **Pravidla třídy (školní řád sice znají, ale nechápou – nevytvořili si)**
 - Stručná, založená na fair play, toleranci, vzájemném respektu
 - Kopie pravidel každému žákovi (i učiteli)
 - V ideálním případě si je zvnitřní a už je nepotřebují
- **Pozitivní posilování (vyzdvihovat správné chování)**
 - Ústně (oceňovat jen zasloužené; podrobnější komentář než „Dobře.“, což se stává frází, přináší pocit, že nám žákovo úsilí „stojí“ za více slov)
 - Známkou (i známkování má být interakcí)
 - Záznamem (tabulky, v případě nutnosti ochrany osobních údajů rozdávat např. nálepky; lze i veřejně vyhlašovat – i v rámci školy)
- **Sankce (učitelé tolerují chyby v učení, ale ne v chování – předpokládá se, že žák ví, jak se chovat)**
 - Před potrestáním prověřit, jak své chování chápe žák
 - Sankce spravedlivé, šetřit, aby byly účinné; trestat chování, nikoli žáka
 - Žáci jsou velmi citliví na nespravedlnost (pozor na značkování)
- **Komunikace (důležité je vzájemné porozumění)**
 - Zda žáci pochopili sdělení tak, jak bylo myšleno

Zdroj

- Viser, J. Managing Behaviour in Classrooms. London : David Fulton Publishers, 2000
- VOJTOVÁ, V. Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti. Brno: Masarykova univerzita, 2010